

**MILLIY QADRIYATLARNING IJTIMOIIY MUNOSABATLARDAGI
AHAMIYATI**

Isakova Mua'zam Tulkinovna

Psixologiya fanlari doktori, professor

Tilavoldiyeva Validaxon

Farg'ona davlat universiteti

I kurs tayanch doktoranti

Annotatsiya. *Ushbu maqola “Milliy qadriyatlarning ijtimoiy munosabatlardagi ahamiyati” mavzusiga bag‘ishlanib, o‘zbek xalqining milliy qadriyatlarining mohiyati, ularning ijtimoiy munosabatlarga ta’siri va zamonaviy sharoitdagi muammolarini tahlil qiladi. Maqolada milliy qadriyatlarning tarixiy shakllanishi, oila, mahalla va jamoatchilik bilan hamkorlik kabi unsurlarning jamiyatdagi o‘rni muhokama qilinadi. Shu bilan birga, globalizatsiya, texnologiya va migratsiya ta’sirida ushbu qadriyatlarning o‘zgarishi va saqlanib qolish yo‘llari ko‘rib chiqiladi. Maqola oxirida milliy qadriyatlarning kelajagi uchun takliflar berilib, ularni zamonaviy sharoitga moslashtirish va yosh avlodga yetkazish bo‘yicha amaliy choralar keltiriladi. Maqola o‘zbek jamiyatining ma’naviy birligini mustahkamlashda milliy qadriyatlarning dolzarbligini ta’kidlaydi.*

Kalit so‘zlar: *Milliy qadriyatlar, ijtimoiy munosabatlar, o‘zbek jamiyati, mehmondo‘stlik, oilaviy qadriyatlar, mahalla, globalizatsiya, zamonaviy muammolar, ma’naviyat, hamjihatlik.*

Har bir xalqning o‘ziga xos milliy qadriyatlar to‘plami mavjud bo‘lib, bu qadriyatlar uning tarixi, madaniyati va hayot tarzi bilan chambarchas bog‘liqdir. Milliy qadriyatlar deganda, odatda, xalqning asrlar davomida shakllangan axloqiy, ma’naviy va ijtimoiy me’yorlari tushuniladi. O‘zbek xalqi uchun bu qadriyatlar orasida oilaga hurmat, katta yoshlilarni e‘zozlash, mehmondo‘stlik, jamoatchilik bilan hamkorlik va adolat kabi jihatlar alohida o‘rin tutadi. Ushbu qadriyatlar nafaqat

shaxslarning o'zaro munosabatlarini belgilab beradi, balki butun jamiyatning barqarorligi va rivojlanishiga ham xizmat qiladi. Ijtimoiy

munosabatlar jamiyatning asosiy tuzilmasini tashkil etadi. Bu munosabatlar orqali odamlar bir-biri bilan aloqa qiladi, o'zaro hamkorlik qiladi va umumiy maqsadlarga erishadi. Milliy qadriyatlar ijtimoiy munosabatlarni mustahkamlashda muhim vosita sifatida xizmat qiladi, chunki ular odamlar o'rtasida umumiy tushuncha va qoidalar tizimini yaratadi. Masalan, o'zbek jamiyatida mehmondo'stlik nafaqat shaxsiy xislat, balki ijtimoiy munosabatlarni mustahkamlovchi omil sifatida ham qadimdan muhim ahamiyatga ega bo'lib kelgan. Shu bilan birga, oilaviy qadriyatlar ham jamiyatdagi barqarorlikni ta'minlashda katta rol o'ynaydi.

Bugungi kunda globalizatsiya va zamonaviy texnologiyalar ta'sirida milliy qadriyatlarning ijtimoiy munosabatlardagi o'rnini haqida ko'proq o'ylashga to'g'ri kelmoqda. Bir tomondan, bu qadriyatlar jamiyatni birlashtiruvchi va uning o'ziga xosligini saqlovchi omil sifatida qolmoqda. Boshqa tomondan, tashqi ta'sirlar va yangi avlodning turli dunyoqarashlari ushbu qadriyatlarning o'zgarishi yoki yo'qolishi xavfini keltirib chiqarmoqda. Ushbu maqolada biz milliy qadriyatlarning mohiyatini, ularning ijtimoiy munosabatlarga ta'sirini va zamonaviy sharoitdagi o'zgarishlarini tahlil qilamiz. Maqsad – ushbu qadriyatlarning jamiyat uchun ahamiyatini ochib berish va ularni saqlash yo'llarini muhokama qilishdir.

Milliy qadriyatlarning mohiyati

Milliy qadriyatlar har bir xalqning o'ziga xosligini aks ettiruvchi va uning tarixiy tajribasi asosida shakllangan qadimiy merosdir. Bu qadriyatlar xalqning hayot tarzi, dini, urf-odatlar va ijtimoiy munosabatlari bilan uzviy bog'liq bo'lib, ular jamiyatning ma'naviy asosini tashkil etadi. O'zbek xalqining milliy qadriyatlarini tahlil qilganda, ularning shakllanishida qadimiy sharq madaniyati, islom dini va ko'chmanchi turmush tarzi kabi omillar muhim rol o'ynaganini ko'rish mumkin. Masalan, mehmondo'stlik o'zbek xalqining eng muhim qadriyatlaridan biri sifatida Buyuk Ipak yo'li davridan beri rivojlanib kelgan. Bu davrda savdo karvonlari va sayyohlarning o'zaro munosabatlari mehmonni hurmat qilish odatini mustahkamlagan. O'zbek xalqining milliy qadriyatlariga misollar keltiradigan

bo'lsak, oilaga bo'lgan hurmatni alohida ta'kidlash lozim. Oila o'zbek jamiyatida nafaqat shaxsiy hayotning asosi, balki ijtimoiy munosabatlarning boshlang'ich nuqtasi sifatida qaraladi. Ota-onani hurmat qilish, farzandlarni tarbiyalash va oilaviy an'analarni saqlash o'zbek xalqining qadimiy qadriyatlaridan biridir. Shu bilan birga, mahalla instituti ham milliy qadriyatlarning muhim ko'rinishidir. Mahalla nafaqat yashash joyi, balki o'zaro yordam, hamkorlik va jamoaviy hayotni tashkil etuvchi ijtimoiy tuzilma sifatida xizmat qiladi. Shuningdek, milliy qadriyatlarning mohiyatini tushunish uchun ularning ma'naviy jihatlariga e'tibor qaratish lozim. O'zbek xalqida ma'naviyat har doim moddiy boylikdan ustun qo'yilgan. "Mol bilan emas, dil bilan yashaylik" degan hikmatli so'zlar xalqning ichki dunyosini boyitishga intilishini va ijtimoiy munosabatlarda samimiyatni birinchi o'ringa qo'yishini ko'rsatadi. Bu qadriyatlar jamiyatdagi o'zaro ishonch va hamjihatlikni mustahkamlashga xizmat qiladi. Ijtimoiy munosabatlar jamiyatning asosi bo'lib, unda har bir shaxs o'zaro aloqa va hamkorlik orqali umumiy hayotni tashkil etadi. Milliy qadriyatlar esa bu munosabatlarni tartibga soluvchi va ularni ma'naviy jihatdan boyituvchi asosiy omillardir. O'zbek jamiyatida milliy qadriyatlar shaxslar o'rtasidagi munosabatlardan tortib, kengroq jamoalar – mahalla, qishloq yoki shahar darajasidagi aloqalargacha bo'lgan barcha sohalarda o'z aksini topadi.

Masalan, mehmondo'stlik qadriyati ijtimoiy munosabatlarda o'zaro hurmat va ishonchni mustahkamlashda katta rol o'ynaydi. O'zbek xalqida mehmonni "Xudoning do'sti" deb e'zozlash odati mavjud bo'lib, bu nafaqat shaxsiy xislat, balki jamiyatdagi o'zaro yordam va hamkorlikning ramzi sifatida qaraladi. Mehmon kelganida uni eng yaxshi taomlar bilan kutib olish, unga hurmat ko'rsatish – bu faqat odob-axloq qoidasi emas, balki odamlar o'rtasidagi aloqalarni mustahkamlovchi ijtimoiy mexanizmdir.

Shuningdek, oilaviy qadriyatlar ijtimoiy munosabatlarni shakllantirishda muhim ahamiyatga ega. O'zbek jamiyatida oila nafaqat shaxsiy hayotning markazi, balki ijtimoiy hayotning boshlang'ich nuqtasidir. Ota-onaga hurmat, aka-uka va opa-singillar o'rtasidagi mehr-oqibat, farzandlarga g'amxo'rlik kabi qadriyatlar oila ichidagi munosabatlarni mustahkamlaydi va bu munosabatlar jamiyatning kengroq

doirasiga tarqaladi. Masalan, mahallada yashovchi oilalar o‘zaro yordam va hamkorlikni oilaviy qadriyatlar asosida quradi. Bu esa jamiyatda umumiy hamjihatlikni ta’minlaydi.

Milliy qadriyatlar ijtimoiy munosabatlarda normalar va qoidalarni shakllantirishda ham katta rol o‘ynaydi. O‘zbek xalqida “elga yaxshi bo‘lsang, el senga yaxshi bo‘ladi” degan tamoyil mavjud. Bu tamoyil shaxslarning jamiyat oldidagi mas’uliyatini oshiradi va o‘zaro adolatli munosabatlarni targ‘ib qiladi. Shu bilan birga, katta yoshlilarga hurmat ko‘rsatish odati yosh avlodni tarbiyalashda va ijtimoiy tartibni saqlashda muhim vositadir.

Ijtimoiy munosabatlarda milliy qadriyatlarning o‘rni

Milliy qadriyatlar ijtimoiy munosabatlarda normalar va qoidalarni shakllantirishda ham katta rol o‘ynaydi. O‘zbek xalqida “elga yaxshi bo‘lsang, el senga yaxshi bo‘ladi” degan tamoyil mavjud. Bu tamoyil shaxslarning jamiyat oldidagi mas’uliyatini oshiradi va o‘zaro adolatli munosabatlarni targ‘ib qiladi. Shu bilan birga, katta yoshlilarga hurmat ko‘rsatish odati yosh avlodni tarbiyalashda va ijtimoiy tartibni saqlashda muhim vositadir. Masalan, mahallada yoki oilada keksalar maslahati nafaqat hurmat belgisi sifatida qabul qilinadi, balki jamiyatdagi nizolarni hal qilishda ham adolatli yechim topishga yordam beradi. Bundan tashqari, o‘zbek xalqining milliy qadriyatlarida jamoatchilik bilan hamkorlik va o‘zaro yordam muhim o‘rin tutadi. Bu qadriyatlar ijtimoiy munosabatlarni yanada mustahkam va barqaror qiladi. Xalqimizda “Bir qo‘l bilan ko‘p ish qilinmaydi” degan hikmat mashhur bo‘lib, u odamlar o‘rtasida hamkorlik va birgalikda harakat qilish zarurligini ta’kidlaydi. Bu tamoyil, ayniqsa, qishloq joylarida yoki mahallalarda yaqqol ko‘rinadi. Masalan, hashar tashkil qilib, bir-biriga uy qurishda yordam berish yoki qiyin vaziyatda moddiy va ma’naviy ko‘maklashish o‘zbek jamiyatida odatiy hol hisoblanadi. Bunday munosabatlar nafaqat shaxslar o‘rtasidagi aloqalarni mustahkamlaydi, balki butun jamiyatning birligini ta’minlaydi. Milliy qadriyatlarning ijtimoiy munosabatlarga ta’siri shundaki, ular odamlar o‘rtasida o‘zaro ishonch va mehr-oqibatni oshiradi. O‘zbek xalqida “qo‘ni-qo‘shnini hurmat qil” degan tushuncha mavjud bo‘lib, bu nafaqat yaqin atrofda yashovchilarga hurmat

ko'rsatishni, balki ular bilan do'stona munosabatda bo'lishni ham anglatadi. Bu qadriyat mahalla tuzilmasida o'ziga xos ijtimoiy tarmoqni shakllantiradi, bu esa odamlarni bir-biriga yaqinlashtiradi va yolg'izlik yoki ijtimoiy ajralish kabi muammolarni oldini oladi.

Xulosa qilib aytganda, milliy qadriyatlar ijtimoiy munosabatlarni mustahkamlashda muhim vosita bo'lib xizmat qiladi. Ular jamiyatda o'zaro hurmat, ishonch va hamjihatlikni ta'minlab, xalqning ma'naviy birligini saqlaydi. Zamonaviy sharoitda bu qadriyatlar sinovlardan o'tmoqda, lekin to'g'ri yondashuv va sa'y-harakatlar bilan ularni nafaqat saqlab qolish, balki yangi avlodga muvaffaqiyatli yetkazish mumkin. O'zbek jamiyati o'z qadriyatlarini asrab-avaylash orqali global dunyoda o'z o'rnini mustahkamlay oladi va kelajakda ham o'ziga xosligini yo'qotmaydi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Davlatov O. "Milliy qadriyatlar va ma'naviy merosning jamiyat taraqqiyotidagi ahamiyati" .Buxoro 2023. "Ilm-Ziyo-Zakovat" 30-31bet.
2. Jalilov Mirsaid. "O'zbekistonda milliy qadriyatlar va millatlar aro totuvlik" "SCIENTIFIC PROGRESS" Scientific Journal" 208-211 bet.
3. Isakov O. INTERPRETATION OF THE CONCEPT OF NATIONAL VALUES. <https://www.scholarexpress.net> World Bulletin of Social Sciences 17.december 2022. Pages 74-75